

Comparative Literature Research
Quarterly Vol. 11, No. 2,
Summer 2023
pp. 89-118
Original Article

Representation of the image of the Iranian myth "Pery" in the poem "Div and Pery" by Andrey Podolinsky

Zeinab Sadeghi Sahlabad*

Assistant professor, Department of Russian Language, Faculty of Literature, Alzahra University, Tehran, Iran.

Received date: 22/09/2023

Accepted date: 12/12/2023

Abstract:

The present study examines the image of the Pery; It is dedicated as an Iranian myth in the poem of Andrey Podolinsky (1806-1886). Paying attention to this archetype is explained by the universal nature of this Iranian myth, which reveals a wide range of cultural meanings and carries a global meaning. This goes back to the existence of fairy images in Russian literary works at different times. The image of a fairy in the poem Demon and Pery by Podolinsky is borrowed from Iranian myths: Pery is a beautiful winged creature that lives in heaven. When he descends to the earth, he mourns the separation of the abandoned homeland and carries the idea of true repentance as salvation and return to heaven. The image of the demon is formed in opposition to the image of the Pery. The origin of the formation of the image of a Pery in Russian literature goes back to the poetic translation of the oriental story Lalla Rookh by the Irish poet Thomas Moore, which was done by Vasily Zhukovsky. Despite the fact that Zhukovsky's translation was a free translation, he introduced the theme of "The Pery Driven Out of Paradise" to Russian literature.

Keywords: Pery, Podolinsky, universalism, Iran, Russia

---

* Corresponding Author's E-mail: z.sadeghi@alzahra.ac.ir.

Literature review

Mahmoud Pour (2016) in the article "Comparison of the nature of the Pery in ancient Iran with its nature in Persian literature" shows that the Pery has fundamentally changed its nature from the ancient period to the modern period and has changed from a completely negative and hated figure to a completely positive one.

Zarei (2012) in the article "The appearance of Pery and pery-like women in the folk tales of Hormozgan" examines the appearance of Pery and pery-like women as a common and frequent theme in the folk tales of Hormozgan, which is abundantly seen in the myths of different nations.

Sarfi and Taheri (2013) in the article "Pery in the Divan of Bidel Dehlavi" examine the word Pery as a frequent word in the Divan of Bidel Dehlavi and show that Bidel used folk themes about Pery in her poems.

Hosseini also in the article "Pery in Rumi's Poem; "Meeting with Anima" (2016 and 2017) examines the word Pery and the combinations made from it in Rumi's Divan and recounts its use in Persian poetry until the time of Molavi.

Yahyapour and Mashhadi Rafi (2018) in the article "Pir from the point of view of Shamseddin Mohammad Hafez Shirazi and Nikolai Gumilyov" while comparing the appearance of Darvish in this poem with "Pir" in Hafez's poems to walk through knowledge, "Pery" the main character of the play "Child of God" Gumilev is also introduced.

Sarkarati (1999) in a chapter called "Pery; a research in the margin of comparative mythology" in the book "Shadows of the Hunt" considers Pery to be one of the "women of the gods" who "were praised in ancient times and before Zoroastrianism, but later due to various factors and motivations such as social transformations, religiousization and the converts and the spread of the new moral values of that group of Iranians who accepted the Zoroastrian religion, transformed and thought of the Pery as an ugly demonic creature, but the ancient memory of the Pery as a goddess who had a close relationship with labor, fertility and childbirth; It still remains in the unconscious collective mind of the people and is reflected in Persian literature and Iranian folk culture" (Sarkarati, 2018: 2).

But in none of the mentioned researches, the Pery as an adapted character in Russian literature has not been investigated. In addition, Podolinsky is a completely unknown poet in Iran, and despite having many oriental and Iranian elements, his poetry has not been translated and reviewed in Iran.

Research Objectives and Questions

In the present study, while examining the oriental poem "Div and Pery" by Andrey Podolinsky, it has been tried to show the image of "Pery" as an adapted myth in Russian literature, the universality of this myth and the generality of their subjects, and the aim is to use the method Analytical and descriptive on a Russian literary sample, to answer the question whether the image of the Pery has become an eternal and universal image or not.

This mythological kinship and going back and forth from one culture to another reveals the intellectual connections of the world and many cultural realities, which is a way for the birth, evolution and spread or death of cultures, as well as finding the common root of humans in the world, and a kind of cultural-historical study in The unknown depths are the collective soul of the lands and in a way it reflects the movement path of the individual and collective consciousness.

The hypothesis of the current research is that Iranian myths have a very high capacity to include their ideas in the culture of different nations and that the continuation of the Pery myth in Russian works is a sign of their great ability to travel from one land to another and from one era to another and continue their life and become an eternal and universal figure, a myth that has emerged from Iranian stories and archetypes.

Main Discussion

The present research examines the pery image; As an Iranian myth in the poem "Div and Pery" by Andrey Podolinsky (1806-1886) and its artistic movement. Attention to this archetype is explained by the universal nature of this myth, which reveals a wide range of cultural meanings and carries a universal meaning. This goes back to the existence of fairy images in Russian literary works at different times. Pery in the poem of Podolinsky; It is a beautiful winged creature that lives in heaven. When he descends to the earth, he mourns the separation of the abandoned homeland and carries the idea of true repentance as salvation and return to heaven. The image of the demon is formed in opposition to the image of the Pery. The origin of the formation of the image of a Pery in Russian literature goes back to the poetic translation of the oriental story of the Irish poet Thomas Moore, which was carried out by Vasily Zhukovsky. Despite the fact that Zhukovsky 's translation was a free translation, he introduced the theme of "The Pery Driven Out of Heaven" to Russian literature. Zhukovsky 's romantic poetry created a lasting trend towards this Iranian myth and motivated

its thematic developments, and various interpretations of the Pery image were presented in the works of Russian poets of the 19th and 20th centuries, such as Podolinsky, Pushkin, Lermontov, Gumilev, and Yesenin.

Conclusion

The image of a Pery in Podolinsky's poem is inspired by Iranian myths and according to them, it has the following characteristics: 1- It is a mythical creature, beautiful and winged. 2- Her abode is heaven 3- She has descended to earth. 4- She cries when leaving her homeland and is condemned to pay a ransom to return to it. 5- The Div is formed in the margin of the Pery concept and in opposition to her. 6- It considers true repentance as the way to salvation and return to heaven.

The image of "Pery" in Andrey Podolinsky's poem is devoid of exotic perception (surprise of belief) of "other".

References

- Zareie, Badriyeh. (2012). "Fairies and Fairy-like Women in the Folk Tales in Hormozgan". Cultural Research Journal of Hormozgan. Nos. 6 and 7. pp. 1-26. Date of visiting the site: 29/06/1402.
- Sarfi, Mohammadreza and Fatemeh Taheri. (2011). "Pery in Divan Bidel Dehlavi". Iranian studies. Year 11. Vol. 21. pp. 208-222. Date of visiting the site: 04/02/1402
- Hosseini, Maryam. (2008-2009). "Pery in Rumi's poetry, meeting with Anima". Scientific-Research Quarterly of Humanities of Alzahra University (S). 17th and 18th year. No. 68 and 69. pp. 1-21. Date of visiting the site: 05/02/1402.
- Yahyapour, Marzieh and Fereshteh Mashhadhi Rafi. (2009). "Pir from the point of view of Shamseddin Mohammad Hafez Shirazi and Nikolai Gumilev". Foreign language research. Vol. 51. pp. 109-127. Date of visiting the site: 30/06/1402
- Sarkarati, Bahman. (1999). Hunted Shadows. Tehran: Ghatreh.

بازنمایی سیمای اسطوره ایرانی «پری» در منظومه «دیو و پری» اثر آندری پادولینسکی

زینب صادقی سهل آباد*

استادیار گروه زبان روسی، دانشکده ادبیات، دانشگاه الزهراء (س)، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۹/۲۱

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۶/۳۱

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی تصویر پری؛ به عنوان یک اسطوره ایرانی در منظومه دیو و پری اثر آندری پادولینسکی (۱۸۸۶-۱۸۰۶) و حرکت هنری آن می‌پردازد. توجه به این کهن‌الگو با ماهیت جهانی این اسطوره توضیح داده می‌شود که طیف گسترده‌ای از معانی فرهنگی را آشکار می‌کند و حامل معنایی جهانی است. این امر به وجود تصویر پری در آثار ادبی روسی در زمان‌های مختلف بازمی‌گردد. پری در منظومه دیو و پری پادولینسکی؛ موجود بالدار زیبایی است که در بهشت زندگی می‌کند. آنگاه که به زمین فرود می‌آید در فراق وطن متروک سوگوار است و حامل ایده توبه واقعی به عنوان نجات و بازگشت به بهشت است. تصویر دیو در تقابل با تصویر پری شکل می‌گیرد. خاستگاه شکل‌گیری تصویر پری در ادبیات روسیه به ترجمه شاعرانه داستان شرقی **لاله رخ** توماس مور شاعر ایرلندی بازمی‌گردد که توسط واسیلی ژوکوفسکی انجام شد. با وجود این واقعیت که ترجمه ژوکوفسکی

ترجمه‌ای آزاد بود، اما بن‌مایه «پری رانده شده از بهشت» را به ادبیات روسی معرفی کرد. شعر عاشقانه ژوکوفسکی، گرایش ماندگار را نسبت به این اسطوره ایرانی ایجاد کرد و به تحولات موضوعی آن انگیزه بخشید و تفسیرهای مختلفی از سیمای پری در آثار شاعران روسی قرن ۱۹ و ۲۰ همچون پادولینسکی، پوشکین، لرمانتف، گومیلیف، یسنین ارائه شد. در نهایت نتیجه‌گیری می‌شود که سیمای «پری» در شعر پادولینسکی، عاری از دریافتی آگزوتیک (شگفت باور) از «دیگری» است و این اسطوره در حرکت هنری خود، از مسیری که بدرستی روشن نیست، از ایران به صورت غیرمستقیم به همسایه شمالی خود روسیه رسیده است که این امر به ماهیت جهان شمولی آن‌ها بازمی‌گردد.

واژگان کلیدی: پری، ایران، روسیه، پادولینسکی، جهان‌شمولی.

۱. مقدمه

هنر و ادبیات روسیه تا حد قابل توجهی، مرهون ادبیات کلاسیک و فولکلور ایران است. شرق و به ویژه ایران برای شاعران و نویسندگان غربی همواره سرشار از جاذبه‌های شگفت و مرموز فراوانی بوده است و بسیاری از آنان تصنیف‌های خیال‌پردازانه رؤیایی درباره ایران سروده‌اند. ایران در میان روس‌ها همواره به‌عنوان سرزمین شعر و ادب و هنر مطرح بوده است. شاید سخن خاورشناس انگلیسی دانیس راس^۱ وصف حال بسیاری از نویسندگان غربی باشد که شیفته ایران شده‌اند: «در فضای ایران جادوی خاصی است که به همه کسانی که از آن دیدار می‌کنند، شعر و افسانه الهام می‌کند...» (راس، به نقل از بل، ۱۳۶۳: ۶-۷).

مطالعه اسطوره ملل، منجر به دست آوردن اطلاعات جالبی در زمینه فرهنگ و تاریخ سرزمین‌های مختلف می‌شود. در واقع اسطوره‌ها بسان شناسنامه و هویت فرهنگی و ملی هر سرزمین قلمداد می‌شوند. شعر روسیه به‌ویژه در دوران رمانتیسم مملو از تصاویری است که از ادبیات شرق به عاریت گرفته شده است. سیمای پری یا فرشته هبوط کرده یکی از آنهاست. با

---

1. Denison Ross

این حال، در ادبیات روسیه، این تصویر نه به صورت مستقیم از شعر شرقی، بلکه به طور غیرمستقیم، از طریق شعر انگلیسی وام گرفته شده است. بسیاری از سوژه‌ها و بن‌مایه‌ها، ادبیات فولکلور، مثل‌ها و... از طریق ادبیات غربی در آثار ملت‌های اسلاو نفوذ کرده است. قدمت سیمای پری در اشعار شاعران روس، به شعر «لاله رخ» توماس مور می‌رسد.

در پژوهش حاضر ضمن بررسی منظومه شرقی *دیو و پری* اثر آندری پادولینسکی^۱، سعی شده است بازنمود سیمای «پری» به عنوان یک اسطوره اکتباسی در ادبیات روسیه، جهان‌شمول بودن این اسطوره و عمومیت داشتن موضوعات آنها نشان داده شود و هدف این است تا با روش تحلیلی و توصیفی بر روی یک نمونه ادبی روسی، به این پرسش پاسخ داده شود که آیا سیمای پری به سیمایی ابدی و جهان‌شمول تبدیل شده است یا خیر.

این هم‌خویشی اسطوره‌ای و رفت و برگشت‌ها از فرهنگی به فرهنگی دیگر، پیوندهای فکری جهان و بسیاری واقعیات فرهنگی را آشکار می‌سازد که راهی برای تولد، تکامل و اشاعه یا مرگ فرهنگ‌ها و نیز یافتن ریشه مشترک انسان‌ها در جهان است و نوعی مطالعه فرهنگی - تاریخی در اعماق ناشناخته روح جمعی سرزمین‌هاست و به نوعی مسیر حرکت فرد و آگاهی جمع را منعکس می‌کند.

در اساطیر ایرانی، پری‌ها از نسل فرشتگان تبعید شده از فردوس برین هستند که در صورت توبه راستین، امکان بازگشت به بهشت را می‌یابند. آلن در خصوص ریشه ایرانی سیمای پری می‌نویسد: «شاهزاده خانم‌های افسانه‌ای ایرانی، یا پری‌ها، اشباح مؤنث زیبایی بودند که گفته شده در کاخ‌هایی سحرآمیز زندگی می‌کردند و خوراک‌شان تنها شیرین‌ترین رایحه‌ها بود. و البته اجدادشان به هیچ وجه چنین جذابیتی نداشته‌اند. پژوهشگران، تبار پری را به پیریکای اوستا رسانده‌اند؛ پیریکاهای اشباح ساحره‌گونی بودند که خود را به شکل دوشیزه‌گانی زیباروی درمی‌آوردند و مردان را گمراه می‌کردند. وقتی که اسلام جای دین کهن را گرفت، این ساحره‌گان ناخوشایند دگرگونی چشمگیری یافتند؛ یعنی جنبه‌های شوم و بدشگون‌شان را از

1. Андрей Подолинский (Andrey Podolinsky)

دست دادند و تنها خوبی‌هاشان برجاستماند» (آلن و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۲۱).

فضایی در فرهنگ **نمادها** اثر شوالیه و گربران، Fairy / fee را پری ترجمه می‌کند (شوالیه و گربران ۱۳۸۸: ۲۱۸)، پیش‌تر نیز واژه «پری» به عنوان یک اسطوره فارسی به ادبیات غرب راه یافته بود و الهام‌بخش برخی آثار شده بود. سر والتر اسکات^۱ بر این باور بود که واژه انگلیسی Fairy به معنای «پری»، در اصل معرب واژه «پری» است که به زبان انگلیسی راه یافته است (Bell، ۱۸۲۸، ج ۷: ۱۰۳). در فرهنگ‌های مختلف، موجودات مشابه پری وجود دارد. برای نمونه در فرهنگ **نمادها** ذکر شده است که «پری ایرلندی در اصل همان بانسی است» (شوالیه و گربران، ۱۳۸۸: ۲۱۸). در یونان نیمف‌ها را مشابه پری دریایی می‌دانند. سرکاراتی «آپساراس در هند باستان را از لحاظ اساطیری و نقش و صفاتی که دارد مانند پری در ایران» می‌داند (سرکاراتی، ۱۳۷۸: ۸). اما حقیقت این است که این موجودات کاملاً مشابه یکدیگر نیستند و تنها در برخی موارد مشترک هستند.

فرضیه پژوهش حاضر آن است که اسطوره‌های ایرانی از ظرفیت بسیار بالایی برای گنجاندن اندیشه‌های خود در فرهنگ ملل مختلف برخوردارند و این‌که تداوم اسطوره پری در آثار روسی، نشان از توانایی شگرف آنهاست که قادر بوده‌اند از سرزمینی به سرزمین دیگر و از عصری به عصر دیگر سفر کنند و به حیات خود ادامه دهند و به سیمایی ابدی و جهان‌شمول تبدیل شوند، اسطوره‌ای که از دل داستان‌ها و کهن‌الگوهای ایرانی برآمده است.

۲. پیشینه

محمود پور (۱۳۹۶) در مقاله «مقایسه ماهیت پری در ایران باستان با ماهیت آن در ادبیات فارسی» نشان می‌دهد که پری از دوره باستان به دوره جدید به صورت بنیادی تغییر ماهیت داده و از چهره‌ای کاملاً منفی و منفور به چهره‌ای کاملاً مثبت تبدیل شده است. زارعی (۱۳۹۲)

---

1. Sir Walter Scott

در مقاله «سیمای پری و زنان پری‌وار در قصه‌های عامیانه هرمزگان» سیمای پری و زنان پری‌وار را به صورت مضمونی رایج و پربسامد در قصه‌های عامیانه هرمزگان بررسی می‌کند که در غالب اساطیر ملل مختلف به وفور دیده می‌شود. صرفی و طاهری (۱۳۹۱) در مقاله «پری در دیوان بیدل دهلوی» واژه پری را به عنوان یک واژه پربسامد در دیوان بیدل دهلوی بررسی می‌کنند و نشان می‌دهند که بیدل از مضمون‌های عامیانه درباره پری در اشعار خود بهره گرفته است. حسینی نیز در مقاله «پری در شعر مولانا؛ دیدار با آنیما» (۱۳۸۶ و ۱۳۸۷) واژه پری و ترکیبات ساخته شده از آن در دیوان مولانا را بررسی کرده و کاربرد آن در شعر پارسی، تا روزگار مولوی را بازگو می‌کند. یحیی‌پور و مشهدی رفیع (۱۳۸۸) در مقاله «پیر از دیدگاه شمس الدین محمد حافظ شیرازی و نیکالای گومیلیوف» ضمن مقایسه سیمای درویش در این منظومه با «پیر» در اشعار حافظ برای پیمودن طریق معرفت، «پری» پرسوناژ اصلی نمایش‌نامه «فرزند خدا»ی گومیلیوف را نیز معرفی می‌کنند: «پری، قهرمان زن نمایش‌نامه گومیلیوف، یکی از دختران ساکن در بهشت مسلمانان و مایه آرامش و لذت مؤمنان است. او موفق می‌شود که نعل بُراق محمد^(ص) را بیابد و به عنوان پاداش از خداوند می‌خواهد که به او اجازه دهد به زمین برود و محبوب بهترین انسان‌ها شود» (یحیی‌پور و همکار، ۱۳۸۸: ۱۱۶). سرکاراتی (۱۳۷۸) در فصلی با نام «پری؛ تحقیقی در حاشیه اسطوره‌شناسی تطبیقی» در کتاب *سایه‌های شکار شده*، پری را در اصل یکی از «زن ایزدان» می‌داند که «در زمان‌های کهن و پیش از دین‌آوری زردشت ستایش می‌شد، ولی بعدها در اثر عوامل و انگیزه‌های گوناگون مانند دگرگونی‌های اجتماعی، دین‌آوری و نوکیشیها و رواج ارزش‌های اخلاقی تازه برداشت ذهنی آن گروه از ایرانیان که آیین زردشت را پذیرفته بودند، دگرگون شده پری را به صورت موجود زشت اهریمنی پنداشتند، ولی خاطره دیرین پری به عنوان الهه‌ای که با کامکاری و باروری و زایش رابطه نزدیک داشت؛ هم‌چنان در ذهن جمعی ناخودآگاه مردمان باقی مانده و در ادب فارسی و فرهنگ عامیانه ایرانی منعکس شده است» (سرکاراتی، ۱۳۷۸: ۲). اما در هیچ‌کدام از تحقیقات ذکر شده پری به عنوان یک سیمای اقتباسی در ادبیات روسیه بررسی نشده است.

ضمن این‌که پادولینسکی شاعری کاملاً ناشناخته در ایران است و منظومه وی با وجود داشتن بن‌مایه‌های شرقی و ایرانی بسیار، تا کنون در ایران ترجمه و بررسی نشده است.

۳. بحث و بررسی

ترجمه منظوم و شاعرانه واسیلی ژوکوفسکی^۱ از بخش «فردوس و پری» منظومه *لاله رخ* توماس مور^۲، بازتاب گسترده و پایداری بر ادبیات روسیه باقی گذاشت؛ به طوری که بسیاری از شاعران روسی به تأسی از آن، اسطوره پری و بن‌مایه‌های مرتبط با آن را وارد اشعار خود کردند. بلینسکی^۳، منتقد مشهور روس، در مقاله «ادبیات روسی در سال ۱۸۴۳» به درستی شاعران را به «احترام به سنت» و میراث پیشینیان تشویق کرده؛ و توجه آنها را به این میراث، از جمله تصویر پری که برگرفته از *لاله رخ* توماس مور است، سوق می‌دهد. «مور عین واژه فارسی پری را به کار می‌برد و از ارائه معادلی انگلیسی برای آن پرهیز می‌کند؛ چرا که پیش‌تر «پری» به عنوان یک شخصیت اساطیری فارسی - و هویتی متفاوت با الهگان روم و یونان - در ادبیات اروپا وارد شده و در خلق آثار فراوانی منبع الهام شاعران و نویسندگان گشته بود و به لطف دایره المعارفی چون پنتولوژیا شرحی از اساطیر شرقی و ایرانی در اختیار خوانندگان غربی قرار داشت» (جمالی و مدرس، ۱۳۸۹: ۲۳-۲۴).

خالموحامدوا، شرق‌شناس تاجیکی، به تأثیر توماس مور بر نویسندگان روسی اشاره کرده و می‌نویسد: «مناظر درخشان دره ترمه، عشق بلبل و گل سرخ و تصویر پری به عناصر ضروری شعر شرقی روسی تبدیل شده‌اند» (Холмухамедова، ۲۰۰۱: ۲۵). «در اسطوره شناسی فارسی پری موجودی ماوراءالطبیعه، زیبا و مطبوع است شبیه به حوری یا فرشته؛ پریان نتیجه وصلت موجودی فانی و یک فرشته هبوط یافته و از بهشت رانده شده‌اند» (اسمی‌تر،

1. В. Жуковский (Zhukovsky)

2. Thomas Moore

3. Белинский (Belinsky)

۲۰۰۰: ۱۸۸

البته پیش از ترجمه ژوکوفسکی یک ترجمه کامل دیگر از منظومه توماس مور توسط ک.پ.ب. صورت گرفته است (مترجم نام خود را به اختصار نوشته بود). ترجمه ژوکوفسکی نسبت به ترجمه ک.پ.ب. تحریفاتی دارد و به عبارت دیگر ترجمه‌ای آزاد محسوب می‌شود، اما دقیقاً همین ترجمه بود که بن‌مایه «پری رانده شده از بهشت» را وارد ادبیات روسی کرد. در ترجمه ک.پ.ب.، مترجم یک توضیح کامل درباره مفهوم کلمه «پری» ذکر کرده است که در متن اصلی منظومه مور وجود ندارد. باید اذعان داشت که این کلمه پیش از آن زمان، در فرهنگ لغت‌های زبان روسی وجود نداشته است. توضیح مترجم درباره «پری» این‌گونه است:

«پری یک موجود خیالی در زبان فارسی است. پری شباهت‌هایی با جادوگران دارد و ماهیت برخی از آنها از تخیلات رمانتیک و رؤیا پردازانه نشأت گرفته‌اند. اوزلی^۱ سیاح انگلیسی در مجموعه تصنیف‌های فارسی خود، برخی ویژگی‌های آن را با شکوه تمام و تخیلات سرشار از افکار شرقی توصیف کرده است. با این‌که ماهیت پری بسیار مبهم توصیف می‌شود، اما به‌طور کلی آنها به عنوان زنی مهربان و محبوب معرفی می‌شوند. نیکوکاری و زیبایی از ویژگی‌های بارز شخصیتی آنهاست. آنها بدخواه و موذی و مانند جادوگران معمولی، زشت و کوچک نیستند. اگرچه از نظر زیبایی تا حدودی مشابه فرشتگان هستند، اما کارکرد آنها متفاوت است. آنها در بهشت زندگی نمی‌کنند. همچنین شبیه اهریمن، اجنه یا دوشیزگان بهشتی که عرب‌ها آنها را حوری^۲ می‌خوانند، نیستند. پری‌ها در ابرها فرو می‌روند و در رنگین کمان زندگی می‌کنند. به خاطر پاکی بیش از حد، از هر نوع غذایی امتناع می‌کنند و فقط از رایحه گل‌های سرخ و یاسمین تغذیه می‌کنند» (Шакирова، ۲۰۰۹: ۲).

1. Ouseley

۲. هرچند که برتلس شرق‌شناس مشهور روسی، در کتابی با نام *تصوف و ادبیات تصوف*، در فصل «حوریان بهشتی»، متذکر می‌شود که در هیچ‌کدام از ادیان؛ بجز زرتشتی، نشانه‌ای از وجود حوری نیست (Бергтельс، ۱۹۶۵: ۱۰۶). قابل توجه است که پادولینسکی نیز شعری با نام «حوری» دارد (Подолинский، ۱۹۳۶: ۱۹۸).

در خصوص محل زندگی پری، فامیچف، پژوهشگر معاصر روس می‌نویسد: «عدن زرتشتیان، مسکن پری، موجود خیالی ملل شرقی است که ایرانیان و حتی مسلمانان، آنها را در رنگ‌های رنگین‌کمان و در رایحه بالزامیک گل سرخ و یاسمین تصور می‌کنند» (Фомичев، ۲۰۰۷: ۳۴۱).

آندری پادولینسکی، شاعر و ادیب روس، در سال ۱۸۲۷ منظومه‌ای با نام *دیو و پری* تصنیف کرده است. این منظومه تحت تأثیر ترجمه و آ. ژوکوفسکی از منظومه «لاله رخ» توماس مور، سروده شده است. ژوکوفسکی خود به عنوان یکی از نمایندگان بزرگ شرق‌شناسی در روسیه، سهم بسزایی در گسترش روابط ادبی و فرهنگی ایران و روسیه داشته است، به طوری که به گفته بارتولد، شرق‌شناس مشهور، «بین کارهای ژوکوفسکی، یکی هم نیست که به ایران تعلق نداشته باشد» (Бартольд، ۱۹۲۱: ۴۱۳-۴۱۴).

لوی کلود استروس^۱، بنیانگذار نظریه «اسطوره‌شناسی ساختارگرا» بر تقابل‌های دوگانه در اسطوره‌ها تأکید کرده است. او می‌اندیشد که انسان، همواره با تقابل‌های دوگانه‌ای مانند زندگی و مرگ، طبیعت و فرهنگ، نور و ظلمت و... مواجه است و هدف اسطوره، از بین بردن و یا کمرنگ کردن این تقابل‌هاست (استروس، ۱۳۷۳: ۱۵۸). به نظر وی این امر می‌تواند تا سرزمین‌های مجاور بعدی تسری یابد. هدف استروس نشان دادن ساختارهای مشابه و یکسان محصولات ذهن بشری بود. ضمن آشنایی با بن‌مایه‌های منظومه پادولینسکی، تقابل‌های دوگانه بن‌مایه‌های آن که از نظر استروس از مهم‌ترین مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده هر اسطوره‌ای هستند، آشکار می‌شوند: تقابل پری و دیو، آسمان (بهشت) و زمین، زندان و آزادی، دوستی و دشمنی، شادی و اندوه و...

منظومه پادولینسکی با اپیگرافی از ریچاردسون^۲، شرق‌شناس انگلیسی (۱۷۴۱-۱۸۱۱) آغاز

می‌شود:

1. Claude Lévi-Strauss
2. Richardson

«در نبرد دیوها و پری‌ها، دیوها پری‌ها را اسیر کردند، سپس آنها را در قفس‌های آهنین از درختان مرتفع آویختند. دوستانِ اسرا، آنها را دیدار کردند و بهترین رایحه‌ها را برای آنها به ارمغان آوردند» (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۵۷). این اپیگراف به تقابل دائمی دیوها و پری‌ها در اساطیر ایرانی اشاره دارد: «در اساطیر فارسی، جهان پیش‌تر، منزلگاه دیوان و پریان بود و پریان، زیباروی و نیک‌خواه توصیف گشته‌اند. پریان و دیوان همواره در جنگی بی‌پایانند و هرگاه دیوان یکی از پریان را اسیر می‌کنند، آنها را در قفس‌های آهنین از درختان بلند می‌آویزند تا در معرض بادهای سرد و انظار دیگران قرار گیرند» (جمالی و مدرس، ۱۳۸۹: ۲۴).

تونی آلن دربارهٔ تعبیر ماهیت پری پس از اسلام می‌نویسد: «در سنت اسلامی آنان به اعقاب فرشتگان مطرود فروکاسته‌اند و به معنای واقعی نه زمینی‌اند و نه آسمانی، هم‌تراز زشت‌کار و اهریمن‌خوی آنها دیو است؛ اشباح تاریکی، که بی‌وقفه به آزار و اذیت آنان مشغول‌اند. یک عادت محبوب دیوها زندانی کردن پری‌ها در قفس آهنین آویخته بر درختان بلند بوده است» (آلن و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۲۱).

پادولینسکی در نخستین چاپ منظومهٔ خود، پس از این اپیگراف، دربارهٔ ایدهٔ اثر خویش این‌چنین توضیح می‌دهد: «ایدهٔ شرقی، اساس این اثر است» (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۵۷). او نیز مانند بسیاری از شاعران روسیه، بن‌مایه‌های ایرانی را دستمایهٔ آفرینش اثر خویش کرده است. گریشینا، فرهنگ‌نویس روس، در جدیدترین فرهنگ لغت مصور کلمات خارجی خود، در توضیح کلمهٔ «پری» آن را یک اسطورهٔ فارسی می‌نامد که به‌صورت فرشته‌ای زیبا و زنی دلربا و بالدار است که مردمان را از ارواح شرور محافظت می‌کند (Гришина، ۲۰۰۹: ۵۲۷).

چنان‌که گفته شد؛ دیو و پری تقلیدی از بخش دوم منظومهٔ لاله رخ توماس مور بود. منظومهٔ مور که خود از اسطوره‌ها و داستان‌های ایرانی تأثیر پذیرفته بود، الهام‌بخش آثار بسیاری پس از خود شد. بخش دوم این منظومه «فردوس و پری» نام دارد، اما از لحاظ محتوا کاملاً از دیگر بخش‌های منظومه مستقل است. ترجمهٔ واسیلی ژوکوفسکی الگوی منظومهٔ پادولینسکی قرار گرفت. پادولینسکی پیش از همه موضوع اصلی اثر خود را از مور اقتباس کرد: «تاوان پری و

بازگشت او به بهشت». شایان ذکر است که عنوان منظومه پادولینسکی خود یک عبارت فارسی است و شاعر کلمات «دیو» و «پری» را همان گونه که در زبان فارسی به کار می‌روند، استفاده می‌کند و از به کار بردن معادل آنها اجتناب می‌ورزد و تنها آنها را با خط سیریلیک می‌نویسد. آنچه در منظومه پادولینسکی جلب توجه می‌نماید، گزینش وقایع تاریخی ایران و توجه به بن‌مایه‌های فارسی و متون اسلامی است. الگوی زمانی- مکانی (کرونوتوپ) منظومه، مربوط به ایران باستان، «فراسوی مرزهای سگستان (یا همان سکستان) و در بیشه‌های خراسان» است: «سکستان (که به صورت سیستان و سجستان هم نوشته‌اند) نام ناحیه‌ای تاریخی است که بخش‌هایی از کشورهای ایران و افغانستان و پاکستان امروز را دربر می‌گیرد و یکی از استان‌های ساسانیان در دوران باستان متأخر بود. «(معرب از: سگ، سک، سکه (قوم) + ستان، پسوند مکان) نام قدیم آن زرنگ بود پس از مهاجرت سکه‌ها (سکا، اسکوت، اسکیت، سیت) در زمان فرهاد دوم اشکانی، واردوان دوم به طرف جنوب گروهی از آنان در زرنگ مستقر شدند از این زمان زرنگ به نام آنان سکستان خوانده شده است» (فرهنگ فارسی معین، مدخل سکستان). «سیستان بعد از ناپدید شدن سکاها، جزئی از شاهنشاهی ساسانیان شد. در زمان شاپور یکم، این منطقه، با نام کاملش، سکستان، و هند، تا کناره‌های دریا، استان (به فارسی میانه: شهر) شاهنشاهی بود و گاهی به فرزند شاهنشاه واگذار می‌شد. <... آتشکده ایالتی زرتشتیان، طبق معمول، وجود داشت و در آنجا پابرجا بود. هنگامی که پای اعراب در قرن اول هجری / هفتم میلادی بدانجا رسید، مهاجمان با موید موبدان و رئیس هیرید مواجه شدند. آتشکده کرکویه بعد از حمله اعراب دست‌نخورده باقی ماند» (Bosworth, 1997: 685-681).

بیت‌های نخستین منظومه پادولینسکی با توصیف مکان و معرفی پرسوناژ شعر؛ یعنی «پری» آغاز می‌شود:

از فراسوی مرزهای سگستان،
نزدیک بیشه‌های دور دست خراسان
پری سبکبالی گذر کرد.

سایه‌اش بر جلگه افتاد...

و بر آن دره‌های خاموش

آنجا که زمانی خون جاری بود... (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۵۷).

اثر پادولینسکی از لحاظ ساختاری و عناصر آن، بسیار به الگوی خود نزدیک است. تنها برخی نام‌های جغرافیایی و تاریخی جایگزین شده‌اند. برای مثال به جای «دره‌های کشمیر» در منظومه مور، «دره‌های سگستان» و به جای «محمود غزنوی»، «چنگیز خان» آمده است:

آن‌جا که قشون مغولان می‌گذشت

نغیر کرنا زوزه می‌کشید

و آن کبیر، آن مخوف،

بر اجساد، بزم برپا کرده بود

آن که چون توفان بر ملت‌ها و پادشاهی آنان تاخت <...>

او تاخت و همه‌جا را

با جوی خون سیراب کرد،

و چون سیل، سینه سنگی معابد را

به خاکستر بدل کرد!

اما شمشیر نکیر،

شمشیر سرنوشت تحمل‌ناپذیر است (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۵۸).

شاعر کلمه «نکیر» را به همین صورت و بدون ترجمه استفاده می‌کند و در توضیح این کلمه می‌نویسد «فرشته مرگ در دین اسلام» (همان: ۲۴۶) که این امر بیانگر آشنایی وی با فرهنگ اسلامی است. در ابیات فوق منظور از «آن کبیر، آن مخوف» همان چنگیز خان است که اشاره به «قشون مغولان» در بیت قبلی، این موضوع را بیشتر آشکار می‌کند. «کرنا» نیز نای جنگی ایرانی است که شاعر دقیقاً همین کلمه را با خط سیریلیک استفاده می‌کند. پادولینسکی از زرتشتی‌ها با عنوان آتش پرست یاد کرده است:

گرداب ویرانی‌ها فروکش کرد،
 جنگ‌ها آرام شدند: و تنها یکی
 یک روح تنها در سایه‌روشن دره‌ها گام برمی‌داشت.
 متفکر و غمناک بود
 و اغلب در مه شبانگاهی
 بر فراز انبوه ویرانه‌های روشن شده با ماه
 به چشم می‌خورد.
 پری آن مرزها را درنوردیده...
 خم شده در پناه سایه‌سار درخت
 چون دوشیزه‌ای متفکر
 غنوده در آسایش

و در میان رویا، رایحه خوش را نفس می‌کشید (Подолинский، ۱۹۳۶: ۱۵۸).
 این منظومه سراسر تصویر است و شاعر می‌کوشد با توصیف طبیعت شرق و وارد کردن
 عناصر شرقی، پس‌زمینه‌ای شرقی به اثر خود ببخشد:
 اما غروب در حال گذر است،
 تاریکی بر دشت گسترده شده
 ماه، زیبای شب، در آسمان بالا می‌آید
 اینک ستاره‌های شبانگاهی
 مانند چشمان علی، می‌درخشند
 در آغوش بهشت مه‌آلود... (Подолинский، ۱۹۳۶: ۱۵۹).

شاعر در توضیح کلمه «علی» می‌نویسد: «داماد [حضرت] محمد^(ص)، پایه‌گذار شیعه، در
 ایران بعد از تسخیر عرب‌ها، مذهب شیعه، مذهب حاکم بر ایران شد (ق۷)». و این چنین
 می‌افزاید: «زیبایی چشمان وی در نزد ایرانیان زبانزد بوده است. آنها می‌گفتند: زیبا مانند

چشمان علی^(ع)» (همان: ۲۴۶). بدین ترتیب شاعر در بستر حوادث تاریخی ایران، شالوده منظومه خود را پی می‌افکند و به شکل ضمنی، به جدال گبریان و جنگجویان عرب می‌پردازد. بن‌مایه «تاوان پری» در منظومه پادولینسکی همچنان مانند منظومه مور وجود دارد، تاوانی که پری برای بازگشت به بهشت، محکوم به پرداختن آن است. در داستان مور نیز، پری تنهایی توصیف می‌شود که از بهشت رانده شده و برای بازگشت به آن ناگزیر به پرداخت تاوان است: پری آنجا ملول بر فراز سرزمین شگفتی‌ها گفت:

«مرا زهره نزدیک شدن به درب عدن نیست.

مرا ورود به آنجا جایز نیست!» (Подолинский، ۱۹۳۶: ۱۵۹).

شاعر مجدداً به فضای ایران باستان اشاره می‌کند و آشکده زرتشتیان را توصیف می‌کند:

دیرهنگام است، پری دیگر بار راهی شد

و آن درخت بلوط مقدس را دید

که آنجا تنها و تاریک ایستاده است

و بر فراز سایه‌سار شاخه‌ها

معبد گبرها گسترده بود،

آنجا که مردمان گرد هم آمده

در تاریکی شب‌های باشکوه

مجمره‌های آنها دود می‌کرد.

در آنجا ضیافت آنها برپا بود...

با شفق خرمن آتش برافروختند،

کاسه‌های شهد می‌جوشیدند،

و گروه همسرایی دختران و پسران

به زیر سایه‌سار درختان

تا سپیده‌دم نغمه سر دادند (Подолинский، ۱۹۳۶: ۱۵۹).

پس از آن، شاعر به تفصیل از گذشت زمان و از بین رفتن آرامگاه‌ها و قبور پیشینیان سخن می‌گوید و اندوه پری را از دیدن فضای اندوهناک زمین و دور بودن از بهشت عدن بازمی‌گوید:

همه‌چیز ناپدید شد! همه‌چیز
 آیا اینجا بر سریر خورشید،
 بر ستون‌های مرمرین،
 گل‌های سرخ باشکوه درخشیدند
 و پیرامون را معطر کردند؟
 آنها کجا هستند؟
 در روزگار بزم، پژمرده شدند
 چون روزهای حزن
 گل‌های تازه پژمرده شدند:
 همانند دسته گل خشکیده
 در دستان سرد ایرانیان زیبای جوان
 در تابوت (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۶۱).

به گفته پادولینسکی در شرق این رسم وجود دارد که در دستان دوشیزگان متوفی، گل می‌گذارند. پری غرق در تفکر و مبهوت از فضای پیرامون، در دنیای زمینی پرواز می‌کند:
 غرق در آمال

رنجور، من - پری - لطمات جبران ناپذیر را به یاد آوردم
 و غمین چون نگهبان سنجین
 که قلمش به تصویر کشیده است
 اوراق نامفهوم
 حکایت اشک‌ها و قساوت‌ها را

اعدام غرق شدگان در گناه را و دعای توبه را

بر فراز ویرانه‌ها (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۶۳).

شاعر بار دیگر از کلمات غیر روسی در شعر خود بهره می‌برد؛ او کلمه «سجین» را بدون ترجمه و تنها با خط سیریلیک به کار می‌برد و منظور از سجین کتابی است که نامه اعمال بدکاران در آن ثبت می‌شود. در قرآن، این واژه در آیات ۷ و ۸ سوره مطففین بکار رفته است: «كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ * وَ مَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ» (نه چنین است [که آنها می‌پندارند]! به یقین، نامه اعمال بدکاران در «سجین» است و تو چه می‌دانی که «سجین» چیست؟!». کلمه «کتاب» در این آیه به معنای مکتوب است. البته نه به معنای نوشتن چیزی با قلم بر کاغذ؛ بلکه به معنای قضای حتمی الهی است، بدین معنا که سرنوشت قطعی تبه‌کاران، زندانی ابدی است که به دلیل وجود انواع سختی‌ها در آن قابل توصیف نیست. بنابراین آیه «وَ مَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ» تأکید بر این است که عذاب‌های زندان دوزخ، فوق ادراک و توصیف‌اند (طباطبائی، ۱۳۶۳: ۲۳۱-۲۳۲).

سرانجام پری از چشمان مخوف و تیزبین دیوها پنهان نمی‌ماند و «لاشخورهای مکار»، پری را چون «کبوتری هراسان» احاطه می‌کنند. «دیوها با قدرت طلسم، از گنج‌های اقیانوس و عجائب گذر کردند» و پری را در قفسی که «میل‌های آن تا گنبد آسمان بالا می‌رفت» به اسارت درآوردند. دیوها در اساطیر، فرشتگان هبوط کرده به زمین هستند که به دیوها و اجنه شرور تغییر ماهیت داده‌اند و به نیروهای شر تبدیل شدند. پریان نیز از روح‌های هبوط کرده هستند، اما برخلاف دیوها، خوی نیکی دارند. «در افسانه‌های عامیانه ایرانی پری موجودی بود صاحب مال و منال، زیبا و نامیرا که در جهانی پنهان اما بسیار نزدیک به جهان آدمیان زندگی می‌کرد. البته برقراری رابطه میان آدمیان و پریان هیچ‌گاه خالی از دردسر نبود» (آلن و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۲۰). بر اساس اسطوره‌های باستان، در جنگ پیوسته دیوها و پری‌ها، همان مبارزه ابدی خدای شر و خدای نیکی نهفته است.

در یکی از نسخ چاپ شده از منظومه پادولینسکی در تاجیکستان، این تعریف درباره دیو، برای خواننده روسی ناآشنا با این سیما آمده است: «دیوها در اساطیر ایران باستان، فرشتگان هبوط کرده‌ای هستند که به شیاطین و نیروهای شرتبدیل شده‌اند. پری نیز به فرشتگان هبوط کرده تعلق دارد، اما بر خلاف دیوها، آنها آغازگر خوبی هستند. اساس جنگهای مداوم بین دیوها و پری‌ها در محتوای تاریخ جهان نهفته است؛ مبارزه ابدی بین خیر و شر که توسط ایرانیان باستان در تصاویر اهورامزدا و اهریمن تجسم یافته است» (Подолинский, ۲۰۱۶: ۵۷).

در تحقیقی که خادانن درباره سنت‌های اساطیری در اشعار لرمانتف کرده، آمده است: «در پانتئون آسمانی اساطیر رمانتیک لرمانتف^۱، دیوها وجود دارند. ظهور آنها با تأثیر اعتقادات شرقی، عمدتاً فارسی-ایرانی مرتبط است که در فرهنگ قفقازی قابل توجه است» (Ходанен, ۱۹۹۰: ۳۶).

پری پریشان‌تر از پیش نالیده و ابرها را به یاری فرا می‌خواند تا خبر اسارت وی را برای یاران ببرند. از درخشش روز، شاد نیست و آواز فراق وطن - عدن - را سر می‌دهد. در نهایت ناله‌های پری و گریه پنهان او، بر دیو اثر کرده و خشم و دشمنی دیو، با گفتار و اشک‌های پری محو می‌شود. پری متوجه نرمش دیو شده و از غم فراق و احساس جدا ماندن از اصل و از اندوه هبوط در این غریبستان برای وی می‌سراید:

ای دیو! تو برای سعادت گمشده نمی‌گیری؟

برای کمال آسمانی پیشین ما؟

تو درخشش آسمان صبح را نمی‌نگری؟

از نخستین زندگی، از نخستین روزها نمی‌پرسی؟

و رویاها را به یاد نمی‌آوری؟

سرچشمه پرتوها را،

پروردگار ابدی نور را به یاد نمی‌آوری؟

1. Лермонтов (Lermontov)

چه کسی گیتی را گرم کرد؟
 چه کسی ستارگان را پراکنده ساخت؟
 چه کسی راه را روشن کرد؟
 به یاد داشته باش، ای دیو!
 ما می‌درخشیدیم

و خوشحال بودیم و از هیچ چیز پریشان نمی‌شدیم

بهشت وطن ما است! (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۷۰).

خداوند در سوره مبارکه الإنفطار می‌فرماید: وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَهَرَتْ (و هنگامی که ستارگان پراکنده شوند) (قرآن کریم، سوره مبارکه الإنفطار، آیه ۲). همان‌گونه که در سخنان پری مشاهده شد، پادولینسکی نیز در منظومه خود به طور ضمنی به آیه فوق اشاره می‌کند. دیو، سخنان پری را این‌گونه پاسخ می‌دهد:

پری، ای پری،

شکوه از دل بیهوده است!

آرزوها چیستند؟

برآمدنشان از اعماق قلب سهمناک است:

بگذار همچنان مسکوت بمانند!

غروب فراموش ناشدنی و

رویای روزهای از دست رفته را

برای ما بار دیگر فراخوان

پری، قرعه ما رنج بردن است!...

ما از بهشت رانده شدیم – برای همیشه رانده شده‌ایم! (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۷۲).

پری، پس از شنیدن شرح اندوه و رنج‌های دیو، او را به توبه دعوت می‌کند و از بخشش و

لطف پروردگار سخن می‌گوید:

کاش ابلیس، آن آشفته مغرور
با سجده توبه در پیشگاه خالق زانو زند
و کلمه‌ای لطف به قادر متعال گوید
دیو امیدوار باش و دعا کن
تو با دعا، تاوان گناهان خود را پس خواهی داد

اما پیش از آشتی روشن، با من آشتی کن! (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۷۶).

در این جملات نیز، به داستان غرور ابلیس و سجده نکردن او اشاره شده است. کلمه ابلیس نیز به صورت فارسی و تنها با خط سیریلیک به کار رفته است. پس از شنیدن لطافت پاک دعای آنها، «پیرامون افق، نوری روشن جاری گشت و صدایی رسا از شرق به گوش رسید»، و روح لطیف اسرافیل، فرستاده خدا به نزد آنها آمد. پادولینسکی نیز بر اساس تعالیم اسلامی، از زبان پری توبه حقیقی را راه نجات و پاک شدن از گناهان معرفی می‌کند. شاعر در ادامه منظومه، به حسرت قهرمانان خود برای وصال می‌پردازد؛ پری و دیو پس از آن، تنها در اندیشه و آرزوی یک چیزند «و این تنها شادی آنهاست» و «گاه با نگاهی آرام و اشک آلود به شرق می‌نگرند». «شرق» در این منظومه، چون بسیاری آثار دیگر، محل طلوع خورشید، نور و جاودانگی است:

اما سرانجام روز موعود فرارسید:

روزی در آسمان پرستان (پارس)

در امتداد چنارهای کورخان

آخرین پرتو لرزید

و دعای شامگاهی روح‌ها،

در هم‌آوایی یکدیگر خوانده شد

ناگهان در دوردست‌ها فراتر از زمین

آتش سرخی غلتید و شرق مشتعل شد

و دیو و پری از زیبایی پرتو آن درخشیدند

و ندا دادند که «آه! خالق!» و پر گشودند (Подолинский، ۱۹۳۶: ۱۸۰).

شاعر در توضیحات پی‌نوشت، «کورخان» را همان رود آمودریا می‌داند که ایرانیان به آن نام می‌خوانند، رودی که در سرحد سرزمین باستانی ایران قرار داشته و در آثار اساطیری، مرز ایران و توران به شمار می‌آمده است. همچنین در توضیحات کلمه «پرستان»، نیز آن را از ریشه (پری+ستان / سرزمین پریان) قلمداد کرده است و کلمه «پارس» را از همین ریشه می‌داند. و چنان‌که می‌دانیم پرستان یا پَرِستان نام سرزمین پریان در داستان‌های عامیانه ایرانی است.

بنابراین پادولینسکی با دادن بار عاطفی به منظومه خود و استفاده از موضوع، شخصیت‌ها و واژگان شرقی و فضای ایران باستان، شعر خود را غنی می‌کند. سیمای پری در آثار پادولینسکی تداوم داشت و وی بار دیگر در سال ۱۸۳۷م. منظومه‌ای با نام مرگ پری سرود. شاعر در این منظومه سیمایی زنانه از پری خلق کرده است و آن را «الیه نیکوکار» می‌نامد و در تعریف واژه پری ذکر می‌کند: «پری، بر اساس مفاهیم شرقی، موجودات برتر از انسان هستند، اما متفاوت از ملائک و فرشتگان، یا از دیوها یا اجنه که ارواح شیطانی هستند و با آنها در جنگ پیوسته‌ای هستند. در داستان‌های شرقی آنها تقریباً همان جادوگران یا fee در داستان‌های غربی هستند. ساکنان سرزمینی تخیلی به نام پرستان یا «سرزمین پری‌ها» در مجاورت دیوستان یا «سرزمین دیوها یا ارواح خبیثه». آنها هرگز شرارت نمی‌کنند و از نظر زیبایی از همه ارواح دیگر پیشی می‌گیرند. «پری‌زاده»، «پری پیکر»، «پری چهر» عباراتی هستند که معمولاً شاعران پارسی‌گوی در توصیف زیبارویان بکار می‌برند» (Подолинский، ۱۹۷۲: ۵۸). پس از پادولینسکی که سیمای پری را از ترجمه ژوکوفسکی الهام گرفته بود، سیمای پری به سرعت وارد ادبیات روسیه شد و در اشعار شاعرانی چون ایوان کازلوف^۱، الکساندر پوشکین^۲، میخائیل لرمانتف، سرگئی یسنین^۳، نیکالای گومیلیوف^۱ و دیگران نمود یافت. هرچند در آثار شاعران مذکور،

1. И.Козлов (I.Kazlov)
2. А.Пушкин (A.Pushkin)
3. С.Есенин (S.Esenin)

سیمای پری به شیوه خود تفسیر می‌شود، اما در همه آنها به گونه‌ای به بن‌مایه‌های شرقی و ایرانی پرداخته شده است.

چنانکه ملاحظه شد؛ دریافت کهن‌الگوی «پری» توسط پادولینسکی، با دریافت‌های شابلون‌نما و اگزوتیکی از «دیگری» تفاوت دارد و از خمیره‌ای دیگر است. لایه‌های معنایی آن به دریافت روح جمعی انسانی باز می‌گردد و در سطوح عمیق‌تر، صورت هنری یافته است. گویی از مرز «من» و «دیگری» گذشته است و از خمیره‌ای جهانی مایه گرفته است. «پری» خود را از اسطوره‌های فارسی تا افسانه‌های اروپایی می‌رساند و بخش قابل توجهی از شعر شاعران اروپایی، به‌ویژه روسی می‌شود. اگر چه در این حرکت هنری، و سیر کردن‌ها، عمومیت یافتگی و زمانه جغرافیایی‌اش به‌درستی مشخص نیست و سیمای پری در آن گاه دچار تغییرات و تحریفات گشته، اما در بسیاری مواقع نیز حتی جزئیاتی همانند نام‌ها، مکان‌ها و... حفظ شده است.

تحلیل حرکت هنری تصویر پری از ادبیات فارسی به ادبیات روسیه، شناسایی پیوندهای فکری جهانی را که در نتیجه علاقه به پدیده‌های فرهنگی به وجود می‌آیند را ممکن می‌سازد. تصویر پری به عنوان یک اسطوره ظاهر می‌شود که امکان انجام یک مطالعه فرهنگی و تاریخی از اعماق معنوی جهان را فراهم می‌کند و حرکت یکپارچه آگاهی‌های فردی و جمعی را ردیابی می‌کند.

۴. نتیجه‌گیری

سیمای پری در منظومه پادولینسکی از اسطوره‌های ایرانی الهام گرفته شده است و به تبع آنها، از ویژگی‌های ذیل برخوردار است: ۱- موجودی اسطوره‌ای، زیبا و بالدار است. ۲- محل زندگی او بهشت است ۳- به زمین هبوط کرده است. ۴- در فراق موطن خود می‌گرید و برای بازگشت به آن محکوم به پرداخت تاوان است. ۵- دیو در حاشیه مفهوم پری و در تقابل با او

شکل می‌گیرد. ۶- توبه راستین را راه نجات و بازگشت به بهشت قلمداد می‌کند.

سیمای «پری» در شعر آندری پادولینسکی، عاری از دریافتی آگزوتیک (شگفت باور) از «دیگری» است. در توضیح این امر باید گفت که آگزوتیسم که در اغلب آثار شعری با مضمون‌های بینامتنی چون صورتی مسلط و رایج در نگاه شاعران غربی و روسی دیده می‌شود، گونه‌ای بازسازی و پرداخت «دیگری» است و نه خصیصه‌ای عینی در میان فرهنگ‌ها و مکان‌های ناآشنا. این گونه دریافت از «دیگری» هرچند می‌تواند شیفته شگفتی وی شود، اما «دیگری» را همچنان ناآشنا و بیگانه حفظ می‌کند و او را از منظری خاص بازسازی می‌نماید. بدین گونه در ماهیت خود اغلب میان جذبه سطحی و شناخت صوری در نوسان است. جذبه آگزوتیکی اغلب در زبان شاعرانه به صورت انگاره‌های شابلون‌نما و قالبی عرضه می‌شود؛ زلف یار، می، جام، درویش و... از شابلون‌های رایج ایرانی در بسیاری از شعرهای روسی می‌باشند. اما دریافت کهن‌الگوی «پری» توسط پادولینسکی از خمیره‌ای جهانی مایه گرفته است. بررسی منظومه «دیو و پری» بیانگر پیوندی درونی و پیچیده بین اسطوره‌های دو ملت است که خود بر پیوندی عمیق‌تر بین تمامی عناصر و پدیده‌های هستی دلالت دارد که آنها را به سیمایی ابدی و جهان‌شمول تبدیل کرده است. پیوندی که اسطوره‌ها را نه به صورت عناصری مجزا و منفصل، بلکه مرکب و متصل می‌نمایاند و بیانگر ساختار مشابه و یکسان محصولات بشری است. همچنین نشان داده شد که پری به سیمایی مشترک در دو فرهنگ مختلف تبدیل شده است.

۵. منابع

- قرآن کریم.
- آلن، تونی و همکاران. (۱۳۸۴). سرور دانای آسمان‌ها: اسطوره‌ها و افسانه‌های ایرانی. ترجمه زهره هدایتی بید هندی و رامین کریمیان. چاپ اول. تهران: نشر نی.
- بل، گروتز. (۱۳۶۳). تصویرهایی از ایران. ترجمه بزرگمهر ریاحی. تهران: خوارزمی.
- جمالی، لیلی و مدرس، سمیرا. (۱۳۸۹). «بررسی لاله رخ توماس مور در پرتو نظریه ادوارد

- سعید). *مطالعات ادبیات تطبیقی*. دوره ۴، شماره ۱۵، صص ۱۱-۳۸. تاریخ مراجعه به سایت: ۱۴۰۲/۰۵/۲۳
- حسینی، مریم. (۱۳۸۶-۱۳۸۷). «پری در شعر مولانا، دیدار با آنیما». *فصلنامه علمی - پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س)*. سال هفدهم و هجدهم. شماره ۶۸ و ۶۹. صص ۱-۲۱. تاریخ مراجعه به سایت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۵.
  - زارعی، بدریه. (۱۳۹۲). «سیمای پری و زنان پری‌وار در قصه‌های عامیانه هرمزگان». *پژوهش‌نامه فرهنگی هرمزگان*. ش ۶ و ۷. صص ۱-۲۶. تاریخ مراجعه به سایت: ۱۴۰۲/۰۶/۲۹.
  - سرکاراتی، بهمن. (۱۳۷۸). *سایه‌های شکار شده*. تهران: قطره.
  - شوالیه، ژان و آلن گبران. (۱۳۸۸). *فرهنگ نمادها (جلد دوم)*. ترجمه و تحقیق سودابه فضایی. تهران: جیحون.
  - صرفی، محمدرضا و فاطمه طاهری. (۱۳۹۱). «پری در دیوان بیدل دهلوی». *مطالعات ایرانی*. سال ۱۱. ش ۲۱. صص ۲۰۸-۲۲۲. تاریخ مراجعه به سایت: ۱۴۰۲/۰۴/۰۲.
  - طباطبائی، سید محمد حسین. (۱۳۶۳). *تفسیر المیزان*. تهران: امیرکبیر.
  - لوی استروس، کلود. (۱۳۷۳). «بررسی ساختاری اسطوره»، ترجمه بهار مختاریان و فضل‌الله پاکزاد، ارغنون، شماره ۴، صص ۱۳۵-۱۶۰.
  - محمودپور، لقمان. (۱۳۹۶). «مقایسه ماهیت پری در ایران باستان با ماهیت آن در ادبیات فارسی». *ادبیات تطبیقی دانشگاه شهید باهنر کرمان*. سال ۹. ش ۱۷. ۲۰۸-۲۲۵. تاریخ مراجعه به سایت: ۱۴۰۲/۰۵/۲۰.
  - معین، محمد. (۱۳۸۶). *فرهنگ معین*. تهران: زرین.
  - یحیی‌پور، مرضیه و فرشته مشهدی‌رفیع. (۱۳۸۸). «پیر از دیدگاه شمس‌الدین محمد حافظ شیرازی و نیکالای گومیلیوف». *پژوهش زبانهای خارجی*. ش ۵۱. صص ۱۰۹-۱۲۷. تاریخ مراجعه به سایت: ۱۴۰۲/۰۶/۳۰.

- Bosworth, C.E. (1997). **Sistan. The encyclopedia**. Vol. 9. 2nd ed.
- Bell, J. (1828). «Belle Assemblée: or, Court and Fashionable Magazine». *Containing Interesting and Original Literature, and Records of the Beau-monde*. Vol. 7. 05/09/2023
- Бартольд, В.В. (1921). **Памяти В.А.Жуковского**. Т. XXV. М.: Записки Восточного отделения Российского археологического общества. (Bartold, V.V. (1921). **In memory of V.A. Zhukovsky**. Vol. XXV. М.: Notes of the Eastern Branch of the Russian Archaeological Society [In Russian]).
- Бертельс, Е.Э. (1965). **Избранные труды. Суфизм и суфийская литература**. Т. 3. М.: Наука (Bertels, E.E. (1965). **Selected works. Sufism and Sufi Literature**. Vol. 3. М.: Nauka. [In Russian]).
- Гришина, Е.А. (2009). **Новейший иллюстрированный словарь иностранных слов**. М.: Русские словари: АСТ: Астрель. (Grishina, E.A. (2009). **The latest illustrated dictionary of foreign words**. М.: Russian dictionaries: AST: Astrel. [In Russian]).
- Шакирова, Д.Р. (2009). «Лексема Пери в языке русской поэзии XIX – начала XX веков». Вестник ТГГПУ. № 1(16). 1-6. (Shakirova, D.R. (2009). «Peri's Lexeme in the Language of Russian Poetry of the 19th – Early 20th Centuries». *Bulletin of TGGPU*. No. 1(16). 1-6. [In Russian]). 2023/09/02
- Подолинский, А. и Козлов, И. (1936). **Стихотворения**. М.: Советский писатель. (Podolinsky, A. & Kozlov, I. (1936). **Poems**. Moscow: Soviet writer. [In Russian]).

- Подолинский, А.И. (2016). **Див и пери. Сердце Азии. Таджикистан и таджики в русской поэзии.** Сост. М. Синельников; под общ. ред. С.Н. Саида. Душанбе: Маориф. (Podolinsky, A.I. (2016). **Div and pery. Heart of Asia. Tajikistan and Tajiks in Russian poetry.** Comp. M. Sinelnikov; under general ed. S.N. Said. Dushanbe: Maorif. [In Russian]).
- Подолинский, А.И. (1972). **Смерть Пери** [Электронный ресурс] / А.И. Подолинский // Библиотека поэта. Поэты 1820-1830-х гг.: в 2 т.; Т. 2. общ. ред. Л.Я. Гинзбург. Л.: Советский писатель. (Podolinsky, A.I. (1972). **Death of Pery** [Electronic resource] / A.I. Podolinsky // Poet's Library. Poets of the 1820-1830s: in 2 volumes; V. 2. general. ed. L.Ya. Ginsburg. L.: Soviet writer. [In Russian]).
- Фомичев, С. (2007). **Грибоедов. Энциклопедия.** СПб.:Нестор-История. (Fomichev, S. (2007). **Griboyedov. Encyclopedia.** SPb.: Nestor-History. [In Russian]).
- Ходанен, Л.А. (1990). **Поэмы М.Ю. Лермонтова. Поэтика и фольклорно-мифологические традиции: учебное пособие.** Кемерово: Кемеровский Государственный университет. (Khodanen, L.A. (1990). **Poems by M.Yu. Lermontov. Poetics and folklore and mythological traditions: a textbook.** Kemerovo: Kemerovo State University. [In Russian]).
- Холмухамедова, Н.Н. (2001). **Д.П. Ознобишин в контексте русской ориентальной поэзии 20-40 годов XIX в.** М.: Наука. Kholmuhamedova, N.N. (2001). **D.P. Oznobishin in the context of**

Russian oriental poetry of the 20-40s of the 19th century. M.: Science. [In Russian]).

یادداشت‌ها

۱ پادولینسکی شاعران ایران را به خوبی می‌شناخته و در شعری با نام «فردوسی»، حکیم ابوالقاسم فردوسی را این‌گونه توصیف می‌کند:

او قدم می‌زند، عاشق فرمانروایی عظمت

در باغ‌های حرم

لباسی باشکوه بر تن

عمامه‌ای آذین شده به عقیق

گوش مایل به شنیدن نغمه‌های اوست

پروردگار شهرت

هرجا که اوست، آنجا شادتر از هر مکانی ست

معبد حزین حرم!

اما روزگار عظمت می‌گذرد

بسان روز نسیان حزن‌انگیز. -

خنیاگر! خنیاگر! تو فراموش شده

یوغ شرم را با خود حمل می‌کنی!

از شن‌ها، بیابان‌ها گذشته

روزگار خویش را بسان زنجیر در پی خود می‌کشی

و چون دشت‌های لم‌یزرع،

بکر و ساکت شدی.

تو تمنای مرگ کردی - و من زاری کنان

به تمنای پدرت گوش سپردم
... بگو ای خنیاگر، شهرت چیست؟ - «دودا!»
حکیم خونسردانه مردم را می آموزد
آه، نه! هر که مشهورتر، رنجورتر
زندگی بدون شهرت هم ملال آورتر! (Подолінский، ۱۹۳۶: ۱۹۲).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی